

historia

El 1714 i els Bastero

La forja d'un *lobby* de poder a l'entorn de la Seu gironina

El 30 de desembre de 1669, el comerciant torinès Pere Antoni Bastero es casava a Barcelona amb una noia de la petita noblesa local, Maria Lledó, filla de Josep Lledó, ciutadà honrat de Barcelona i també mercader, i d'Eulàlia Falguera. Propietari d'un pròsper establiment al cèntric carrer de Montcada, Bastero assolí aviat el títol de cavaller «per los serveys y adhesió al rey de Espanya mostrats». Els descendents d'aquest comerciant ennoblit no demostraran, tanmateix, gaire interès en el negoci familiar, sinó que es decantaran per activitats més pròpies de la seva recent condició nobiliària: hi haurà militars i, sobretot, eclesiàstics influents.

FRANCESC FELIU > TEXT

ARXIU PARTICULAR DE L'AUTOR > FOTOS

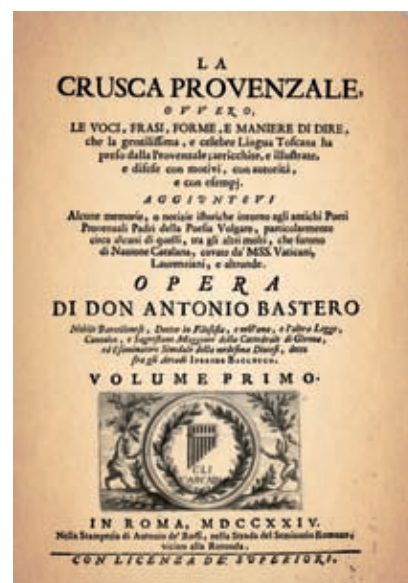
Dels set fills dels quals tenim alguna notícia, cinc seguiran la carrera religiosa, i també prendran aquesta opció bona part dels néts. Fora de l'hereu, Francesc de Bastero, que s'emparentarà amb la noble família dels Vilana i esdevindrà capità de la Coronela de Barcelona durant el setge borbònic de 1706, els altres nois —Antoni, Gaspar, Melcior i Baltasar— i també una de les noies —sor Eulàlia— faran carrera en l'entorn eclesiàstic.

La Sagristia major de Girona, una palanca de poder

Antoni de Bastero i Lledó, que era segurament el segon dels germans, va destacar aviat tant en els estudis eclesiàstics com en els jurídics. L'any 1694, quan el noi no tenia ni vint anys, la seva família va comprar-li la coadju-

toria a la sagristia major de la Seu de Girona, encara que per una anotació seva al *Llibre mestre de la sagristia de la catedral* sabem que no va en poder prendre possessió fins al 1697, a causa dels incidents que comportaren les invasions franceses d'aquells anys. El sagristà major era un dels càrrecs més importants dins del capítol catedralici; tenia la consideració de «segona dignitat», i administrava un ric patrimoni de rendes, beneficis i patronats, entre els quals sobresortia la Pia Almoina del Pa de la Seu. Antoni de Bastero va

La seva família va comprar a Antoni de Bastero i Lledó la coadjutoria a la sagristia major de la Seu de Girona. No en va poder prendre possessió fins al 1697

>> **La Crusca provenzale del canonge Bastero, magne diccionari dels provençalismes o catalanismes de l'italià.**

ser nomenat coadjutor —la coadjutoria comportava el dret de successió— del canonge Esteve Nadal, i a partir de 1698 va començar, doncs, a assumir les responsabilitats del càrrec i a percebre'n part dels beneficis. Fou propietari de la sagristia major el 1702, per la mort del seu predecessor.

En plena Guerra de Successió, el 1710, el sagristà de Girona va decidir instal·lar-se un temps a Roma, en

>> Balcó de la façana de les butinyanes amb una llinda on es llegeix el nom del sagristà major Antoni de Bastero, amb l'escut familiar.

>> Escut de pedra del bisbe Bastero, penjat actualment a la paret del cor de l'església de les butinyanes.

principi per poder defensar millor un plet que concernia, des de feia anys, la Pia Almoina. No sabem si hi havia d'altres raons de caràcter polític que li aconsellessin, com a tants altres alts càrrecs eclesiàstics de la seva època, de «marxar» un temps. En qualsevol cas, sí que ens consta la seva filiació netament austròfila —majoritària entre el clergat— i la seva amistat amb alguns elements tinguts per altament

AJUNTAMENT DE GIRONA. CRD. [FERNANDO MIRANDA]

>> Façana de la catedral, acabada durant el mandat del bisbe Bastero.

«subversius», com ara el sallentí Joan Torres Oliva, secretari del regent de l'emperador Carles a Roma, Llorenç Tomàs. A partir d'algunes cartes de denúncia de l'inquisidor català Josep Molinés ens consta també que, acabada la guerra, li van ser segrestades les rendes del seu càrrec i se li va prohibir de retornar al país. Sembla que ho va

demanar, això darrer, algunes vegades, però la nova administració catalana va ser inflexible.

L'estada forçosa del canonge Bastero a Roma tindrà un efecte altament beneficiós per a la història de la filologia catalana, com sigui que li va permetre d'afeccionar-se i de dedicar llargues hores a un tipus de treballs filològics i lingüístics amb llarga tradició a Itàlia, però sense precedents al nostre país. Aquest no és el lloc de parlar dels

L'estada forçosa del canonge Bastero a Roma tindrà un efecte altament beneficiós per a la història de la filologia catalana

diversos projectes escomesos —una gramàtica francesa en català, una gramàtica italiana «per a ús dels catalans», una història de la llengua catalana, un magne diccionari (*La Crusca provenzale*) dels provençalismes o catalanismes de l'italià—, però valdrà la pena d'ocupar-nos-en en alguna propera ocasió, ja que el desconeixement general de tota aquesta obra, encara majoritàriament inèdita, és inacceptable.

Les oportunitats de la derrota del 1714

Tots els fets històrics solen tenir conseqüències positives i negatives, segons per a quin sector de la societat. A la família Bastero, també. Malgrat les afinitats polítiques del canonge de Girona, que ja hem assenyalat, i malgrat la trajectòria militar del germà gran, al final de la guerra les circumstàncies van situar un altre dels germans, Baltasar, a l'altra banda. Gaspar i Baltasar de Bastero havien començat a fer carrera dins el capítol de la Seu barcelonina: Baltasar, dotze anys més jove que Antoni, esdevindrà durant la primera dècada del segle canonge degà de la catedral, i prendrà Gaspar com a coadjutor. Durant la Junta de braços de Barcelona de 1713, que va optar per la resistència, el degà fou un dels que advocava per la submissió a Felip V. Al cap d'uns mesos, havent fugit de Barcelona, es va anar a oferir al duc de Berwick, i fou nomenat vicari general castrense immediatament després de la derrota de 1714. Va oficiar el *Te Deum* d'acció de gràcies celebrat pels vencedors a la catedral de Barcelona, i l'any 1715 publicà una cèlebre carta pastoral per la qual es considerava sota pecat mortal tothom que d'alguna manera actués o parlés contra les mesures del nou govern, i s'excomunicava els eclesiàstics que fessin el mateix.

El posicionament netament filoborbònic del més important càrrec de la cúria barcelonina —el bisbe Benet de Sala, molt delicat de salut, també havia «marxat» cap a Roma— va suposar l'inici d'una brillantíssima carrera eclesiàstica per al jove Baltasar de Bastero, que va ser promogut de seguida al tri-

>> *Llosa de la sepultura familiar, a la catedral.*

bunal del Sant Ofici i nomenat, el 1720, inquisidor de Mallorca. El 1728 ja l'havien nomenat inquisidor de Saragossa quan li arribà la gràcia del bisbat de Girona, pel trasllat a la seu tarragonina del bisbe Pere de Copons, i va acceptar-la el 18 de setembre d'aquell mateix any.

Cal advertir que la progressiva influència de Baltasar dins del nou ordre polític no va ser prou com per poder fer retornar el seu germà gaire abans del 1725, en què la Pau de Viena ja va permetre alçar «los sequestros de hiziendas que duraven des de la guerra». Però la relació entre ambdós germans, almenys en l'aspecte intel·lectual, s'havia mantingut al llarg dels anys. De fet, sembla que compartien interessos erudits, i per la correspondència

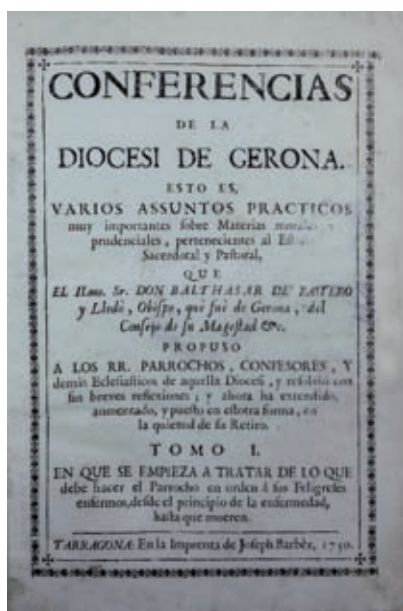
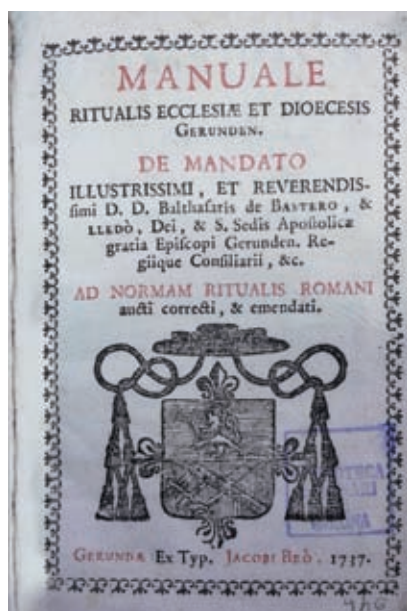
Havent fugit de Barcelona, Baltasar de Bastero, germà d'Antoni, es va anar a oferir al duc de Berwick, i fou nomenat vicari general castrense immediatament després de la derrota de 1714

conservada entre ells dos podem afirmar que hi havia una complicitat fraternal per sobre de les idees polítiques. És per això que, en esdevenir bisbe de Girona, Baltasar va demanar ajuda al seu germà gran, i va nomenar-lo vicari general seu. El sagristà major de Girona era la persona idònia per preparar el terreny i suavitzar les moltes tensions que, en aquella època, eren habituals entre el bisbe i el capítol catedralici. En efecte, després d'algunes dificultats inicials, el mes de juny de 1729 el nou bisbe Bastero pogué entrar a Girona «per lo camí de Salt», i el capítol li féu «l'*osculum pacis*», tal com relata el cronista Pontich.

El bisbe Bastero, que entre altres coses tindrà l'honor d'inaugurar la nova façana barroca de la Catedral, serà un home erudit, renovador i especialment preocupat per la formació del clergat. Durant el seu mandat va fer revisar i reimprimir el ritual ordinari diocesà (1737), i va escriure un llibre de notable difusió: *El párroco en su ministerio*, una obra en què «se ponderan las obligaciones del ministerio pastoral de cura de almas, y el modo práctico para cumplir cada una de ellas». Els darrers anys de vida renuncià a la seu episcopal per malaltia i es retirà al convent dels carmelites descalços de Reus. Allà hi redactarà, encara, dos volums de *Conferencias de la diocesi de Gerona*. *Esto es, varios asuntos prácticos muy importantes sobre materias morales y prudenciales pertenecientes al estado sacerdotal y pastoral, que Don Baltasar de Bastero y Lledó, obispo que fue de Gerona [...], propuso a los RR. parrocos, confesores, y demás eclesiásticos de aquella diocesi y resolvió con sus breves reflexiones; y ahora ha extendido, aumentado y puesto en estotra forma en la quietud de su retiro* (1750-1751).

Una agrupació familiar a l'ombra del bisbe

Arran del pontificat de Baltasar es va produir una veritable agrupació familiar a Girona, a l'entorn del nou bisbe i del seu germà, que hi va reprendre la residència. La mare, vídua, es trasllada

>> Portades del Ritual diocesà (a l'esquerra) i de l'edició de les Conferencias de la diocesi de Gerona (al centre), revisades i reeditades pel bisbe Bastero, i la portada de El párroco en su ministerio (a la dreta), obra molt difosa del bisbe Bastero.

a viure amb ells, i també, pel que sembla, la dona i alguns dels fills de Francesc de Bastero, que havia mort per aquelles dates. La protecció del bisbe els atorga un estatus social que potser no tenen garantit a Barcelona, on resten només el canonge Gaspar, ara ja degà de la Seu, i el seu nebot Josep de Bastero i Vilana, coadjutor seu.

No se sap amb seguretat quina fou la principal residència familiar, si el palau episcopal o el palau del sagristà, que era ubicat just darrere, a la part superior de la plaça dels Lledoners, on resideix actualment la comunitat de monges «butinyanes». En qualsevol cas, és clar que a la casa del sagristà, que s'ha mantingut pràcticament inalterada, s'hi van fer en aquesta època reformes importants, que devia sufragar el bisbe mateix, tal com atesten els diversos escuts de pedra i llindes esculpides amb les armes dels Bastero i el timbre del capel episcopal.

Maria de Lledó morirà a Girona el 1732 i serà enterrada a la capella de Santa Anastàsia de la catedral, on inaugura la sepultura familiar, que encara es pot observar. La llista de nebots i renebots del bisbe enterrats allà ens dóna idea de la magnitud del nucli familiar congregat a Girona. Sembla que els Bastero van assumir l'adquisició

d'un nou retaule per a aquesta capella, instal·lat finalment l'any 1752, i destruït durant la Guerra Civil. Les restes de l'anterior retaule, gòtic, van anar a la capella privada del palau del sagristà, però després se n'ha perdut la pista.

Precisament la capella de Santa Anastàsia —avui anomenada de Sant Jordi, a la banda dreta del deambulatori— tenia vinculat un benefici, dependent de la sagristia de la seu —corresponia al paborde de l'Almoïna— que Antoni de Bastero ja havia atorgat al seu germà Baltasar l'any 1715, de Roma estant, potser per conciliar posicions. Baltasar mantindrà aquest benefici fins a la seva mort, incloent-hi els anys en què va ser bisbe. Heus ací l'inici d'una política d'auto-protecció i d'acumulació de poder que en els anys que segueixen marcarà la manera de fer dels Bastero a Girona.

En un document de 1733 hi consta «don Gaspar de Bastero, degà y canon-

Arran del pontificat de Baltasar de Bastero es va produir una veritable agrupació familiar a Girona, a l'entorn del nou bisbe i del seu germà, que hi va reprendre la residència

ge de Barcelona, com obtentor del benefici de Sant Francesch y Sant Martí en la Seu de Gerona»; l'any següent, el sagristà major atorga també al seu germà Gaspar el benefici fundat a la capella de la casa de la sagristia, sota l'advocació de la Mare de Déu dels Àngels, i aquest el permutarà, al cap d'uns anys, amb un seu nebot, Gaspar de Sunyer i Bastero. Francesc de Bastero i Vilana serà coadjutor del seu oncle Antoni a la sagristia major de la Seu, i el succeirà en el càrrec a partir de la seva mort, l'any 1737. Aquest atorgarà el benefici de Sant Mateu de l'Almoïna al seu germà Josep, el 1739, i després de la mort del seu oncle Baltasar, el 1755, atorgarà la pabordia de l'Almoïna al seu altre oncle Gaspar. Oncle i nebot, justament, seran els impulsors d'un plet, l'any 1774, contra la decisió del bisbe Lorenzana de suprimir l'Almoïna del Pa de la Seu i d'unir les seves rendes amb les de la Casa de la misericòrdia i altres per fundar així el Reial Hospici de Girona. El plet, finalment, es va perdre, i la creació de l'Hospici —on hi ha actualment la Casa de Cultura— acabava de fet, al cap de mig segle, amb les expectatives de poder dels Bastero a l'ombra de la sagristia major i de la Pia Almoïna gironina.

Francesc Feliu és filòleg.